

КАФЕДРА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти

Освітній ступінь
Спеціальність
Освітньо-професійна програма

«Магістр»
В5 «Музичне мистецтво»
«Музичне мистецтво»
Балалайка, Гітара, Домра,
Цимбали

Курс	1
Семестр	1 – 2

Статус

Обов'язкова

ECTS	3
Годин	90
Лекційні	30
Семінарські	30
Самостійна робота	30

Форма контролю

Залік, іспит

Інформація про викладача

ПІБ	Іванніков Тимур Павлович, доцент, доктор мистецтвознавства, завідувач кафедри теорії та історії музичного виконавства Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
Профіль викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?user=ftYKpzIAAAAJ&hl=uk
e-mail	premierre.ivannikov@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основним змістом курсу «Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти» є розвиток комплексних теоретико-методичних навичок студента для подальшої викладацької діяльності у мистецьких ЗВО за фаховим спрямуванням.

Курс орієнтований на здобуття студентами знань з методики викладання фахових дисциплін у ЗВО та їх практичним використанням у власній педагогіко-виконавській практиці. Опанування логікою вибудовування структури та стратегії роботи з різновекторними елементами формування виконавської майстерності дає можливість сформувані обґрунтовані підходи до індивідуальної роботи зі студентами. У вивченні курсу потрібно спиратися на єдність історичного, теоретичного, аналітичного та технологічного підходів до явищ, що вивчаються. У зв'язку з цим особливого значення, в порівнянні з попередньою ланкою, набуває більш широке розуміння основ та принципів реалізації дисциплін фахового спрямування (фах, ансамбль, оркестровий клас, виконавська практика, педагогічна практика) у мистецьких ЗВО, особливостей поєднання теоретичних та практичних навичок, опрацювання методичних настанов та підходів щодо оволодіння магістром широкого спектру аналітичних інструментів для подальшого вдосконалення виконавсько-педагогічної майстерності. Таким чином, **основна мета курсу**: формування у здобувачів комплексних знань та уявлень про методи та шляхи вдосконалення професійних навичок здобувачів як майбутніх викладачів фахових дисциплін спеціалізації «Народні інструменти: «Балалайка», «Гітара», «Домра», «Цимбали» у мистецьких ЗВО.

Завданням курсу є:

- опанування принципами складання репертуару для програм з фаху та ансамблю у ЗВО;

- оперування загальноприйнятими філософсько-науковими поняттями і термінами для аналітичної складової курсу (феноменологічні процедури, рефлексія, редукція, дискурсивний підхід тощо);

- визначення структури та параметрів складання методико-виконавського аналізу музичного твору, а також процесів, пов'язаних з його опануванням;

- осмислення еволюції композиторсько-виконавської творчості для академічних народних інструментів у контексті розвитку музичної культури ХХ-ХХІ століть;

- вміння визначати відповідність твору/композиторської творчості певній музично-естетичній парадигмі; їх характерні жанрові та стильові прикмети;

- використання компаративного аналізу для вивчення різних виконавських інтерпретацій/манер гри.

Курс супроводжується ілюстративним матеріалом.

Предметом курсу є основні завдання, структура та методичні принципи роботи зі студентом над музичним твором та його виконавським втіленням у контексті реалізації навчальних програм фахового спрямування.

Об'єктом навчальної дисципліни виконавсько-педагогічна діяльність за спеціальністю «Музичне мистецтво», спеціалізацією «Народні інструменти: «Балалайка», «Гітара», «Домра», «Цимбали» у мистецьких ЗВО.

Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії

ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.

СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.

СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.

СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.

СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.

СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності

ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.

ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.

ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.

ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 8.Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача

Структура. Навчальна дисципліна складається з одного модуля («Виконавсько-педагогічна підготовка з фахових дисциплін у ЗВО: теоретичні, методичні та аналітичні аспекти» та 2 змістовних модулів («Формування концертно-педагогічного репертуару в ЗВО», «Методологія роботи над музичним твором та аспекти його виконавської реалізації»).

Курс включає практичні заняття та самостійну роботу. Практична частина курсу спрямована на засвоєння практичних навичок, розвиток soft skills, які передбачають підготовку аналітичних, демонстраційних матеріалів та їх публічне представлення, оцінку технічних труднощів виконання твору та шляхів їх подолання, компаративний аналіз виконавських інтерпретацій, активну участь у семінарах з коментарями та рекомендаціями з власного виконавсько-педагогічного досвіду.

Підсумковий контроль здійснюється у формі диференційного заліку (1 сем.) та іспиту (2 сем).

ПЕРЕЛІК ТЕМ

- Тема 1. Структура педагогічного репертуару та принципи його формування в мистецьких ЗВО.
Тема 2. Особливості складання педагогічного репертуару з фаху та ансамблю в НМАУ ім.П.І.Чайковського.
Тема 3. Робота над інструктивним матеріалом.
Тема 4. Концертні програми та конкурсний репертуар.
Тема 5. Соціодинамічні чинники накопичення репертуару для академічних народних інструментів.
Тема 6. Академічна музика для народних інструментів у сучасному медіапросторі: аспекти розширення репертуару.
Тема 7. Сучасний репертуар: проблеми та перспективи.
Тема 8. Робота над музичним твором: провідні теоретично-методологічні питання.
Тема 9. Мислення музиканта-педагога: феноменологічний підхід.
Тема 10. Структурні аспекти роботи над музичним твором.
Тема 11. Виконавсько-технічні аспекти та художні параметри інтонування твору: агогіка, динаміка, артикуляція.
Тема 12. Музично-естетичні парадигми ХХ століття: традиційна та авангардна парадигми.
Тема 13. Музично-естетичні парадигми ХХ століття: постмодерністська парадигма.
Тема 14. Проблеми жанру і стилю у виконавському прочитанні твору: питання інтерпретації.
Тема 15. Інтерпретація виконавських стилів: параметри та класифікації.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Лекційні та семінарські заняття.

Методи та технології навчання:

1. Вербальні:

- пасивний (лекційний) — викладання основних позицій курсу у теоретичному та виконавсько-методичному аспектах;
- активний (бесіда) — обговорення основних позицій теоретичної та методичної складових курсу;
- інтерактивний (діалог, полілог) — семінарські дискусії щодо поставлених проблем та індивідуальних завдань.

2. Практичні:

- пошукова практика — створення творчих робіт за відповідними темами курсу, підбирання музичних прикладів з виконавської та педагогічної практики за темами курсу;
- аналітична практика — аналіз компонентів, методів та підходів до вивчення музичного твору та його виконавської реалізації;
- дослідницька практика — систематизація та узагальнення методичних та аналітичних аспектів вивчення музичного твору (групи творів) за темою курсу.

3. Наочні:

- ілюстрації — використання художнього матеріалу широкого стильового діапазону відповідно до тематичного плану курсу;
- демонстрації — окремих прикладів з художньої практики відповідно до тем

курсу.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Лекційні та семінарські заняття проводяться у змішаній формі (аудиторні та на платформі Zoom). Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Проведення тематичних та модульних форм контролю.

Підсумковий контроль — диференційований залік (1 сем.), екзамен (2 сем.).

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у семінарських заняттях (вивчення теоретичного матеріалу теми; підготовка презентацій, добір дидактичного матеріалу, обговорення проблемних питань, тощо	20
2.	Самостійна робота студента (відпрацювання певних практичних завдань вивчення окремих тем або питань, що винесені на самостійне опрацювання, тощо	10
3.	Відвідування лекційних та семінарських занять	10
4.	Написання модульної роботи	30
5.	Підсумковий контроль (залік, іспит)	30
	Всього	100

Критерії та норми оцінювання

Оцінки “**відмінно**” **A (90–100)** заслуговує відповідь студента, який:

- у повному обсязі опанував теоретичний матеріал, виявив глибокі системні знання, розуміння загальних культурно-мистецьких процесів у виконавській та композиторській творчості;
- продемонстрував уміння вільно оперувати загальноприйнятими науковими поняттями і термінами;
- виявив сформовані навички використання методології роботи над музичним твором, складання педагогічного репертуару з фаху/ансамблю для здобувачів ЗВО, визначення та порівняння виконавських інтерпретацій обраної музики;
- його письмові роботи були грамотними, аналітичні висновки та методичні вказівки – деталізованими, чіткими та переконливими.

Оцінки “**добре**” **B (82–89)** заслуговує відповідь студента, який:

- в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, його відповідь була розгорнута, але містила недостатньо вільне оперування професійною термінологією;
- виявив неповну сформованість навичок з використання методології роботи над музичним твором, складання педагогічного репертуару з фаху/ансамблю для здобувачів ЗВО, визначення та порівняння виконавських інтерпретацій обраної музики;
- його письмові роботи були грамотними, але аналітичні висновки та методичні вказівки виявились недостатньо деталізованими.

Оцінки “добре” С (74–81) заслуговує відповідь студента, який:

- в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, його відповідь була розгорнута, але містила недоліки в оперуванні професійною термінологією;
- виявив часткову сформованість навичок з використання методології роботи над музичним твором, складання педагогічного репертуару з фаху/ансамблю для здобувачів ЗВО, визначення та порівняння виконавських інтерпретацій обраної музики;
- його письмові роботи містили незначні помилки, а аналітичні висновки та методичні вказівки мали стислий вигляд та надто узагальнений характер.

Оцінки “задовільно” D (64–73) заслуговує відповідь студента, який:

- не в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, його відповідь не містила обґрунтувань деяких теоретичних положень, відрізнялась недостатньо вільним користуванням професійною термінологією;
- виявив недостатню сформованість навичок з використання методології роботи над музичним твором, складання педагогічного репертуару з фаху/ансамблю для здобувачів ЗВО, визначення та порівняння виконавських інтерпретацій обраної музики;
- його письмові роботи містили велику кількість помилок, неповний обсяг визначених параметрів та демонстрували переважно поверхневий характер аналітики, методичні вказівки фактично відсутні.

Оцінки “задовільно” E (60–63) заслуговує відповідь студента, який:

- не в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, його відповідь не містила обґрунтувань багатьох теоретичних положень, відрізнялась недостатньо вільним користуванням професійною термінологією;
- виявив недостатню сформованість навичок з використання методології роботи над музичним твором, складання педагогічного репертуару з фаху/ансамблю для здобувачів ЗВО, визначення та порівняння виконавських інтерпретацій обраної музики;
- його письмові роботи містили велику кількість помилок та недоліки в структурних та змістовних параметрах, аналітичні висновки та методичні вказівки фактично відсутні.

Оцінки “незадовільно” FX (35–59) заслуговує відповідь студента, який:

- виявив пасивність в оволодінні теоретичним матеріалом, недостатнє усвідомлення та розуміння загальноприйнятих наукових понять, термінів та професійної термінології;
- виявив недостатню сформованість навичок з використання методології роботи над музичним твором, складання педагогічного репертуару з фаху/ансамблю для здобувачів ЗВО, визначення та порівняння виконавських інтерпретацій обраної музики;
- письмові роботи виконано частково, вони містили велику кількість помилок та значні недоліки в структурних та змістовних параметрах.

Оцінки „незадовільно” F (1–34) заслуговує відповідь студента, який:

- продемонстрував суттєву обмеженість теоретичних знань, відсутність аналітичних, практичних навичок і відповідних умінь;
- письмові роботи фактично не виконано.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості здобувачів з особливими освітніми потребами.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Авангардизм / Д. О. Горбачов, Ю. О. Станішевський, О. О. Різник, Б. Б. Лобановський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL : <https://esu.com.ua/article-42265>

2. Адорно Т. Теорія естетики. Київ : Основи, 2002. 522 с. Естетика : підручник / Л. Т. Левчук, В. І. Панченко, О. І. Оніщенко, Д. Ю. Кучерюк; за заг. ред. Л. Т. Левчук. 2-е вид., доп. і переробл. Київ : Вища школа, 2006. 431 с.
3. Андросова Д. В. Мінімалізм в музиці: напрямок і принцип мислення : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Музичне мистецтво / Нац. муз. акад. України ім. П.І. Чайковського. Київ, 2005. 20 с.
4. Бабіч Б. Постмодерне музикознавство // Енциклопедія постмодернізму. Київ : Основи, 2003. С. 272–276.
5. Балакірова С. Ю. Естетика музичного постмодернізму (на матеріалі творчості К. Штокхаузена та М. Кагеля) : автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.08. Естетика / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. 19 с.
6. Берегова О. М. Проблематика творів сучасних українських композиторів у контексті ідей постмодернізму // Українське музикознавство : зб. ст. / упоряд. І. А. Котляревський. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2001. Вип. 30. С. 150–156.
7. Білоусова С. В. Фольклорна лінія у творах для домри В. Івка, Є. Мілки, О. Некрасова // Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. Вип. 14. С. 55–62.
8. Білоусова С. В. Донецька школа домрового виконавства: етапи розвитку, методологічні засади, регіональна складова репертуару : дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2021. 283 с.
9. Білоусова С. В. Композиторська творчість як фактор академізації домрового виконавства. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2023. № 28 (Червень). С. 475–477.
10. Герасимова-Персидська Н. О. Нове у музичному хронотопі кінця тисячоліття // Українське музикознавство. Київ, 1998. Вип. 28. С. 32–39.
11. Гуменюк Т. К. Модернізм / постмодернізм – від дискурсу до дискурсу // Київське музикознавство. Київ, 2001. Вип. 6. С. 227–242.
12. Бистрицький Є. Трансцендентальна феноменологія і поняття досвіду. Філософська думка. 2012. № 5. С. 113–132. URL: <http://bystrytsky.org/trans12.htm>
13. Дерев'янченко О. О. Неофольклоризм у музичному мистецтві: статика та динаміка розвитку в першій половині ХХ століття: автореф. дис. ... канд. мист.: 17.00.03 «Музичне мистецтво» / НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2005. 21 с.
14. Дерев'янченко О. О. Звукові світи українського музичного авангарду 1960-х років. Музичне мистецтво. Донецьк, 2008. № 8. С. 29–40.
15. Доценко В. І. Подолання технічних труднощів у виконавській практиці гітариста (на прикладі концерту для гітари з оркестром № 3 «Елегійний» Лео Брауера). Київ : ВІП, 2005. 168 с.
16. Енциклопедія постмодернізму / ред. Ч. Вінквіст, В. Тейлор, пер. з англ. В. Шовкун. Київ : Основи, 2003. 500 с.
17. Єрґів І. Д. Сучасне академічне виконавство в культурологічних вимірах постмодернізму // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2008. Вип. 77. Кн. 14 : Виконавське музикознавство. С. 84–92.
18. Зінків І. Я. Бандура як історичний феномен : монографія. Київ : ІМФС ім. М.Т.Рильського, 2013. 448 с.
19. Іванніков Т. П. Гітарна музика Ф. Кленьянса // Культура України : зб. наук. пр. / заг. ред. В. М. Шейко. Харків : ХДАК, 2018. Вип. 59. С. 28–40.
20. Іванніков Т. П. Гітарне мистецтво в аспекті феноменології творчості: досвід конституювання // Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство : зб. наук. праць / гол. ред. П. Е. Герчанівська. Київ : Міленіум, 2016. Вип. 2 (7). С. 146–154.
21. Іванніков Т. П. Гітарне мистецтво ХХ століття як феномен творчості : монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2018. 392 с.
22. Івко В.М. Час в аспекті концепції «музично-виконавське право». Академічне народно-інструментальне мистецтво України ХХ–ХХІ століть : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2003. С. 12–14.
23. Івко В. М. Конспект лекцій з курсу методики навчання гри на струнно-щипкових інструментах та теорії виконавства [манускрипт]. 2010. 118 с.
24. Гітарні цикли М. Кастельнуово-Тедеско: символічні аспекти художніх образів // Культура України : зб. наук. пр. / заг. ред. В. М. Шейко. Харків : ХДАК, 2017. Вип. 56. С. 275–290.
25. Катрич О. Т. Стиль музиканта-виконавця: монографія. Дрогобич–Київ, 2000. 100 с.

26. Корчова О.О. Музичний модернізм як terra cognita. Київ: Музична Україна, 2020. 469 с.
27. Котляревська О. І. Метафорична природа поняття «смісл» як передумова варіантності музикознавчої інтерпретації // Музичне мистецтво і культура : Науковий вісник Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової / гол. ред. О. В. Сокол. Одеса : Астропринт, 2015. Вип. 18. С. 196–204.
28. Коханик І. М. Методологічні та теоретичні проблеми стильового аналізу сучасної музики // Слово, інтонація, музичний твір : Наук. вісн. Нац. муз. акад. України імені П. І. Чайковського. Київ : Вид-во Держ. муз. уч-ща ім. Р. М. Глієра, 2003. Вип. 27. С. 181–189.
29. Кригін О. І. Універсалізм творчості Андреса Сеговії та його вплив на становлення вітчизняної гітарної школи : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Музичне мистецтво / ХНУМ ім. П. І. Котляревського. Харків, 2015. 20 с.
30. Личкова В. А. Некласична естетика в культурному просторі ХХ – початку ХХІ століть : монографія. Київ : НАКККиМ, 2011. 223 с.
31. Мартинсен К. А. Індивідуальна фортепіанна техніка на основі звукотворчої волі. 1966. 220 с.
32. Матвійчук Л. Д. Методичні основи формування виконавської майстерності домриста. Київ, 2000. 67 с.
33. Матвійчук Л. Д. Домрове виконавство: теорія та практика. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2017. 87 с.
34. Михайленко М. П. Київська школа гри на гітарі // Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2010. № 1 (6). С. 47–50.
35. Михайленко Н. П. Методология исполнительского мастерства гитариста. Київ : «Ровно», 2009. 241 с.
36. Москаленко В. Г. Лекції з музичної інтерпретації : навчальний посібник. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. 272 с. URL: <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/V.-Moskalenko-Lektsiyi-z-muzichnoyi-interpretatsiyi-Navchalnij-posibnik.pdf>
37. Народні інструменти. Фах: домра, гітара, цимбали, балалайка : освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / укл. Матвійчук Л.Д. та ін. Київ: НМАУ ім. п. І. Чайковського, 2022. 16 с.
38. Народні інструменти. Фах: домра, гітара, цимбали, балалайка : освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти / укл. Матвійчук Л.Д. та ін. Київ: НМАУ ім. п. І. Чайковського, 2022. 13 с.
39. Народні інструменти. Фах: домра, гітара, цимбали, балалайка : освітньо-наукова програма другого (магістерського) рівня вищої освіти / укл. Матвійчук Л.Д. та ін. Київ: НМАУ ім. п. І. Чайковського, 2022. 13 с.
40. Овсяннікова-Трель О. А. «Нова простота» як системний жанрово-стильовий феномен в сучасному музичному мистецтві : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 448 с.
41. Павлишин С. Музика ХХ століття. Львів: БаК, 2005. 232 с.
42. Ржевська М. Ю. Модернізм і авангард: до уточнення змісту понять // Музична україністика: сучасний вимір : зб. наук. ст. на пошану доктора мистецтвознавства, професора, члена-кореспондента АМУ Алли Терещенко. Київ : Третяк І. Я., 2008. Вип. 2. С. 50–62.
43. Сидоренко В. Л. Формування сучасного українського академічного гітарного репертуару у творчості львівських митців (на прикладі гітарної творчості В. Камінського) // Музикознавчі студії – Львів : СПОЛОМ, 2008. Вип. 18. С. 105–111.
44. Сюта Б. О. Інтертекстуальність як засіб організації форми музичного твору в українській музиці постмодернізму // Українська та світова музична культура: сучасний погляд : Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського : зб. статей / ред.-упоряд. М. Д. Копиця. Вип. 36. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. С. 20–32.
45. Тукова І. Г. Функціонування інструментальних жанрових моделей західноєвропейського бароко в українській музиці другої половини ХХ століття : автореф. дис. ... канд. мист.: 17.00.03. Музичне мистецтво / НМАУ імені П. І. Чайковського. Київ, 2003. 19 с.
46. Фоменко Н. Дисонанс у системі виразових засобів і виконавській практиці клавірного мистецтва Бароко. Часопис Національної музичної академії імені П. І. Чайковського. Київ, 2020. № 2–3. С. 151–167.

47. Ходаковський О. В. Виконавське мистецтво віртуозів ХІХ століття. Гітарист Марк Соколовський (1818-1883) // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : Гітара як звуковий образ світу: виконавське мистецтво та наука : зб. наук. праць. / ред.-упоряд. В. І. Доценко. Харків : ХДУМ ім. І. П. Котляревського, 2008. Вип. 23. С. 150–157.
48. Харнонкурт Н. Музика мовою звуків. Суми: Собор, 2002. 184 с.
49. Хорошавіна О. А. Актуальні питання сучасного академічного гітарного виконавства // Виконавське музикознавство : Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського : зб. статей / ред. М. А. Давидов, В. Г. Сумарокова. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2009. Вип. 82. С. 61–68.
50. Шип С. В. Музична форма від звуку до стилю : навчальний посібник. Київ : Заповіт, 1998. 368 с.